

პირველი მეურნე-მიწათმოქმედი საზოგადოება სამხრეთ კავკასიაში
შულავერ-შომუთეფეს კულტურის ქვემო ქართლის გორა ნამოსახლარების
მიხედვით

ლორენა ყალიჩავა

„სამაგისტრო ნაშრომი წარდგენილია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მეცნიერებისა და ხელოვნების ფაკულტეტზე არქეოლოგიის მაგისტრის
აკადემიური ხარისხის მინიჭების მოთხოვნების შესაბამისად“

სამაგისტრო პროგრამა: არქეოლოგია

სამეცნიერი ხელმძღვანელი: დიმიტრი ახვლედიანი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თბილისი, 2024

„როგორც წარდგენილი ნაშრომის ავტორი, ვაცხადებ, რომ ნაშრომი წარმოადგენს ჩემს შესრულებულ ორიგინალურ ნამუშევარს და არ შეიცავს სხვა ავტორების მიერ აქამდე გამოქვეყნებულ, გამოსაქვეყნებლად მიღებულ დასაცავად წარდგენილ მასალებს, რომლებიც ნაშრომში არ არის მოხსენიებული ან ციტირებული სათანადო წესების შესაბამისად“.

ლორენა ყალიჩავა

მადლობა

მადლობა ჩემი სამაგისტრო ნაშრომის სამეცნიერო ხელმძღვანელს, პროფესორ დიმიტრი ახვლედიანს, ნაშრომზე მუშაობის დროს გაწეული დახმარებისთვის.

სადისერტაციო ნაშრომზე მუშაობის დროს გაწეული დახმარებისთვის და კონსულტაციებისთვის მადლობა მინდა გადავუხადო საქართველოს ეროვნული მუზეუმის ოთ. ლორთქიფანძის არქეოლოგიის კვლევების ინსტიტუტის მეცნიერთანამშრომელს, მაშავერას გორის არქეოლოგიური ექსპედიციის ხელმძღვანელს ჯონი აბულაძეს. აქვე ავღნიშნავ, რომ ჩემი ამ თემატიკით დაინტერესება სწორედ მაშავერას გორაზე მიმდინარე არქეოლოგიური ექსპედიციის პერიოდში მოხდა. სადაც ვმონაწილეობდი 2020-2021 წლებში ჩატარებული გათხრების ორივე სეზონში. ასევე მადლობა მინდა გადავუხადო საქართველოს ეროვნული მუზეუმის თანამშრომლებს, რომლებმაც მნიშვნელოვანი კონსულტაციები გამიწიეს ნაშრომის წარმატებით შესასრულებლად: გურამ ჩიქოვანს, დიმიტრი ჟვანიას, საბა ჯოხაძეს და სულხან ხარაბაძეს.

მადლობა ჩემს მეგობრებს და კოლეგებს სადოქტორო თემაზე მუშაობის დროს მიღებულ სხვადასხვა საკითხებში დახმარებისთვის და კონსულტაციისთვის.

ტაბულების აღწერა

ტაბ. I. საქართველოს რუკა, ქვემო ქართლის რეგიონი.

ტაბ. II. შულავერ-შომუთეფეს კულტურის ქვემო ქართლის ძეგლები: 1) არუხლო I; 2. მაშავერას გორა; 3) შულავერის გორა; 4) იმირის გორა; 5) გადაჭრილი გორა; 6) ხრამის დიდი გორა.

ტაბ. III. შულავერის გორა, წრიული ნაგებობები

ტაბ. IV. შულავერის გორა, 1965-1966 წლებში გამოვლენილი წრიული ნაგებობების გეგმა.

ტაბ. V. არუხლო I, ცენტრალური თხრილი, წრიული ნაგებობები, ხედიდასავლეთიდან.

ტაბ. VI. არუხლო I, მე-40 და 22 თხრილები, შენობათა ნაშთები, ნახევრად მიწურები და თხრილი 1985 წ.

ტაბ. VII. არუხლო I, თხხრილი #11 და #13 (1-1) ჭრილები, 1974 წ.

ტაბ. VIII. არუხლო I, 1) ირმის რქისგან დამზადებული წერაქვისებური იარაღები; 2) ირმის რქისგან დამზადებული თოხები; 3) ირმის რქისგან დამზადებული მიწის სათხრელი იარაღები.

ტაბ. IX. არუხლო I, აეროფოტო 2005 წელი.

ტაბ. X. არუხლო I, ზედა დონეების ნაგებობების გეგმა

ტაბ. XI. არუხლო I, ქვედა დონეების ნაგებობების და სხვადასხვა კონფიგურაციის თხრილების გეგმა.

ტაბ. XII. იმირის გორა, წრიული ნაგებობების ფოტო

ტაბ. XIII. იმირის გორა, აღმოსავლეთ სექტორის გეგმა a-b, c-d ჭრილებთან ერთად

ტაბ. XIV. ხრამის დიდი გორა, წრიული ნაგებობები

ტაბ. XV. ხრამის დიდი გორა, წრიული ნაგებობების გეგმა, III სამშენებლო ჰორიზონტი

ტაბ. XVI. მაშავერას გორა, აეროფოტო, მდინარეების მაშავერას და ხრამის შესართავი

ტაბ. XVII. მაშავერას გორა, 1988 წელს გათხრილი ფართობი, ხედი დასავლეთიდან

ტაბ. XVIII. მაშავერას გორა, 2020-2021 წლებში გათხრილი ფართობი, ორმხკრია და სამმწკრია ალიზის აგურით ნაგები შენობები ზედხედში.

ტაბ. XIX. 1) შულავერ-შომუთეფეს კულტურისთვის დამახასიათებელი თიხის ჭურჭლის ნატეხები არუხლო I-ის მეორე სამშენებლო ჰორიზონტიდან; 2) თიხის ჭურჭლის ძირების ფორმები არუხლო I-ის პირველი ჰორიზონტიდან

ტაბ. XX. 1-4., კერამიკული ნაწარმი სხვადასხვა ანთროპომორფული გამოსახულებით; 5-6. ფიგურინები და სარდიონის მძივები; 7-10. არუხლო I, ძვლის არტეფაქტები: დანისებური იარაღები, მახათები, სადგისები, კოვზები. არუხლო I.

ტაბ. XXI. 1-4 ქვის ცულები; 5-6 კვერთხისთავები; 7 ამბოსი; 8 სახეხ-სანაყ საბეგველი; 10 ჩაქუჩი. არუხლო I.

ტაბ. XXII. ხელსაფქვავის ზედა და ქვედა ქვების გრაფიკული რეკონსტრუქცია. არუხლო I.

ტაბ. XIII 1-5., ირმის რქის გრავირებული არტეფაქტებ, ფალოსები (2005-2016 წლები, არუხლო I).

ტაბ. XXIV. ირმის რქის იარაღები (2005-2016 წლები, არუხლო I)

ტაბ. XXV. 1) ქალის ქანდაკება (ხრამის დიდი გორა). 2) ქვარგვალი „პირქუში“ ადამიანის სახის გამოსახულებით (არუხლო I); 3) ქვარგვალი „მომღიმარი ადამიანის სახის გამოსახულებით (არუხლო I); 4. თიხისგან გამოძერწილი ხარის ზოომორფული ქანდაკება (არუხლო I).

სარჩევი

ტაბულების აღწერა -----	IV-V
შესავალი -----	1- 4
1. სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა -----	5-11
კვლევის მეთოდოლოგია -----	12
2. ნეოლითიზაცია, მიწათმოქმედება - მესაქონლეობაზე გადასვლის საწყისი ეტაპი -----	13-14
3. დასავლეთ საქართველოს ნეოლითის პრობლემატიკა -----	15-17
4. ქვემო ქართლის ფიზიკურ გეოგრაფიული გარემო -----	18-19
5. შულავერ-შომუთეფეს კულტურის ქვემო ქართლის ძეგლები -	20
5.1 შულავერის გორა -----	20-21
5.2 არუხლო I -----	21-24
5.3 იმირის გორა -----	25-26
5.4 გადაჭრილი გორა -----	26-27
5.5 ხრამის დიდი გორა -----	27-28
5.6 მაშავერას გორა -----	28-31
6. შულავერ-შომუთეფეს კულტურის ქვემო ქართლის ძეგლებზე გამოვლენილი არქიტექტურის და არქეოლოგიური მასალის მოკლე მიმოხილვა -----	32
6.1 არქიტექტურა -----	32-34
6.2 კერამიკა -----	34-36
6.3 სამიწათმოქმედო და სამეურნეო იარაღები -----	36-41
6.4 მარცვლელი კულტურები -----	41-42
6.5 ანთროპომორფული და ზომომორფული ქანდაკებები, სამკაული -----	42-43
დასკვნა -----	44-48
რეზიუმე -----	49-50
Resume -----	51-52
ბიბლიოგრაფია -----	53-63
ტაბულები -----	64-88